

B. N. II, 360^a

h. 70, II.

(X1876329)

I. N. I. C.

De

MENSURA PRETII,

In Inclita Argentoratensi Academia

PRÆSIDE

JO. HENRICO BOECLERO

Historiarum Professore Ordinario

*more Academico publice
respondebit*

ADAMVS GEORGIVS CADEMANNVS

Pirnâ - Misnicus.

m. Xbr. d.

ARGENTORATI,

Typis expressit JOHANNES Pichel/ 16 61.

20

VIRIS

*Plurimum Reverendis, Amplissimis atq;
Excellentissimis,*

DN. JACOBO SCHALLERO, SS. Theol. D.
& Philosophiæ Practicæ Professori P. h. t. Facultatis Philoso-
phicæ Decano spectabili.

DN. JOHANNI HEINRICO BOECLERO
Historiarum P. P.

DN. JOH. RVDOLPHO SALTZMANNO
Medicinæ D. Physices P. P. & Collegii Medici Assessori.

DN. BALTHASARI SCHEIDIO SS. Theol.
D. Græcæ & Orientalium Linguarum P. P.

DN. ROBERTO KÖNIGSMANNO Elo-
quentiæ P. P.

DN. JOHANNI FAVSTIO Log. & Met. P. P.

*Dominis Patronis, Præceptoribus & Fau-
toribus maximis*

Sua studia, spes, obsequia

dedicat consecratq;

Adamus Georgius Cademannus.

I. N. I. C.

DE MENSURA PRETII.

Ad societatem civilem colendam, quam ipsa
 natura hominibus commendat, non parum facit in-
 digentia mutui auxilii, quo diuersarum rerum, actio-
 num, operarum commercio atque communicatione
 obtineatur id, quod ad vitam felicem omnium & singulorum suffi-
 cere videtur. Quotiens autem diuersi generis res commercio
 quodam permutari debent, comparatione & exaequatione earum
 opus est, ne alter plus habeat, alter minus: quod à iustitia, virtute
 vere civili, & societati tuendæ destinata, alienum est. Quo-
 modo ista exaequatio fieri debeat, non perfunctorie disputat Ari- *lib. 5. cap. 9.*
 stoteles in Nicomachicis, & summam in id confert; ut natura
 quidem & re vera, indigentia sit illa mensura, quæ res diuersissi-
 mas comparat æquatque; in locum autem indigentiae ex insti-
 tuto succedat nummus, στοιχείον καὶ πένεσι τῆς ἀλλαγῆς, ut alibi vo-
 catur, elementum & terminus siue instrumentum commutatio-
 nis rerum. Verba sunt: δεῖ ἄρα ἐνὶ τινὶ πάντα μετρίως — — — ἔστω
 δ' ὅτι τῆ μὲν ἀληθείᾳ ἢ χρείᾳ, ἢ πάντα ἀνέχῃ. εἰ γὰρ μηδὲν δεοῖντο, ἢ μὴ
 ὁμοίως, ἢ ἐκ ἕσται ἀλλαγῆς, ἢ ἐξ ἢ αὐτῆ. οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας
 τὸ νόμισμα γέγονε καὶ σωθῆκω. Oportet igitur unum quid esse, quo
 omnia (quæ commutantur inter se) metiamur. Id autem re vera qui-
 dem est indigentia, quæ cuncta continet. nisi enim indigerent aliqui, aut
 non pariter, vel nihil mutaretur contrahereturve, vel non eodem modo,
 In vicem autem indigentia ad res commutandas successit nummus ex in-
 stituto. Contextum philosophiæ Aristotelicæ eleganter exhibet
 in iis quæ præcessere, Michael Ephesius: ἢ κοινωνία ὅτι διότι ἀλλάσσομεν,
 ἀλλάσσομεν δὲ διὰ τὴν ἰσότητά. ἴσα δὲ γίνεσθαι διὰ τὴν Συμμετείαν. Συμμετεία
 δὲ διὰ τὸ νόμισμα. ὥστε μὴ ὄντι νομίσματι Συμμετεία ἐκ ἕσται. Συμμετείας
 δὲ μὴ ἕσται, ἐδ' ἀλλαγῆς. τῆς δ' ἀλλαγῆς οἰχομένης, οἰχέσθαι καὶ ἢ κοινωνία. Com-
 munitas inde est, quod contrahimus res & commutamus. Commutamus
 autem propter equalitatem. equalia sunt per convenientiam, sive ean-
 dem mensuram. Convenientia est per nummum. Nummo enim sublato,
 non erit convenientia eiusdem mensura, sive comparatio ad eandem men-
 suram.

suram. Sublata tali conuenientia, non contrahetur commutatio. Sublata commutatione, intercidit communicatio siue communio. Quod ait, sublato nummo, non fore aliquam rationem reperiendæ equalitatis, ita accipi debet, vt absque nummo interdum difficulter eam reperi-ri dicamus. Ante nummum inuentum, non fuit nulla ratio reperiendæ æqualitatis, sed interdum difficilior, in permutandis rebus. Cetera iam melius & clarius Andronicus Rhodius exequitur: ἡ μὲν ἐν χρεία φύσις καὶ ἀληθεία μέτρον ὅτι τῶν πραγμάτων. αὐτὴ δὲ πάντας εἰς ἐν κοινῷ νόμῳ δὲ καὶ κατὰ σωθῆκην τὸ νόμισμα. Indigentia ergo natura & reuera mensura est rerum; illa enim omnes ad communionem adducit, siue in vnum omnes cogit: ex instituto autem, nummus. qui scilicet est ἀλλαγμὰ τῆς χρείας, siue in locum indigentiae succedit. διὰ τούτων τοίνυν τῶν μέτρων γνωδείσῃς ἐκάστῃ τῆς ἀξίας τῶν ἔργων, ἀλλαγὴ ἰσορροπία ἔσται καὶ κατὰ τὸ ἀνάλογον. Cognito ergo per has mensuras vnius cuiusque rei pretio, commutatio proportione & equalitatis momento fieri poterit. Ex quibus apparet, aliter indigentiam, aliter nummum ad res metiendas adhiberi: & indigentiam quidem naturaliter non modo ad contrahendum impellere, sed aliquando etiam pretium ipsum metiri siue definire; nummum vero, accurate loquendo non definire pretium, sed esse pretium: neque adeo tam mensuram rerum commutandarum quam instrumentum commutationis ex constituto præstare. Propositis enim exemplis Aristotelicis reperiendæ æqualitatis rerum interueniente nummo, semper adhuc quærendum erit, vnde & quomodo æstimatio rerum taxatioque debeat fieri, vt mensura pretii definiatur.

Pretium in hac quæstione nobis est non pecunia tantum, sed in permutatione etiam rerum, is à quo contractus incipit, siue qui pro sua re aliquid sibi dari postulat, alteri eam, vt pretium pro re inuicem accipienda tradere intelligitur. Neque minus emtio habenda est, quæ ita contrahitur. Recte enim Plinius in laudanda permutationis consuetudine, Homeri auctoritate vsus, *Ita enim, inquit, vt opinor commercia victus gratia inuenta: alios coriis bouum, alios ferro captiuisque rebus emitasse tradit.* Quid? quod accidere tot post inuentum nummum sæculis potuit, vt penuria pecuniæ ad permutandi consuetudinem rediretur. id quod de Flandris annotauit in Annalibus eius gentis Meierus. Siue igitur pretium nummo constet, siue re alia, quæ datur pro iis quibus indigemus, siue:

*hist. natur. 33.
11.*

*ad ann. Chr.
958. lib. 2.
Anal. Flandr.*

siue partim nummo, partim re alia: requirendum utique erit, si æqualitatem, ipsam commutationis animam, amamus, quis debeat esse pretii modus, siue ad quam oporteat mensuram exigi, quanti vnaquæque res valeat. Sic Homerus, *æstimationes rerum ita fecit, ut centum bouum arma aurea permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem bouum.* ut verbis Plinii dicamus. Et cum res geritur pecunia, quantum nummorum peti dariue æquum sit pro re, quam velis comparare, prima & maxima disceptatio est. Hæc erit nobis *Mensura pretii.*

In qua reperienda minus difficultatis & dubitationis proponeretur, si Lex omnibus rebus pretium statuere semper posset. Sed quoniam ingens est varietas rerum temporumque, neque vno diu modo singula æstimari possunt, maiori visa est indigere libertate commutatio rerum, permissumque, ut contrahentes ipsi rei suæ legem dicere possent, tum in quantum vellent alienare nollentue, tum ne alio quam vellent pretio alienarent. cum præsertim in ipso dominio rerum naturaliter hæc libertas inesset: exercenda tamen in vita sociali, quatenus iustitiæ societatem continentis, & communis utilitatis ciuilibus, ad quam societas in partibus tendit, rationes ferunt. Et quamquam libertas alienantium temperari videbatur æqua libertate ementium siue alterius partis contrahentium, quæ non magis cogeret, scilicet maiori quam vellet pretio sibi rem comparare, quam alii, minore quam vellent distrahere: indigentia tamen & necessitas sæpe emptori, ut in celebriore exemplo maneamus, extorquere potuit, ut iniquæ venditoris voluntati consentiret, dum pudoris & iustitiæ, vbi metus abest, postrema fere apud vulgus ratio habetur. Quo fit, ut ad summæ potestatis ciuilibus officium in hoc negotio redeatur: quæ inæqualitatem, fori pestem, vinculis legum coercet, magistratum auctoritate moderatur, iudiciis emendat. Ita constituuntur leges, quæ & certas ob causas & necessario tempore cogunt vendere nolentes, & rebus vendendis certa definiunt pretia. Sed & magistratus creantur foro rerum venalium præfuturi: adduntur & curesores, quibus eadem cura non eadem potestas; ut Aristoteles diligenter distinguit. qui & ἀγορανόμον describit ἀρχὴν ἐφορῶσαν περὶ τὰ συμβόλαια ἢ τὴν εὐκοσμίαν, *6. Polit. 8. ad magistratum qui videat ne quid iniqui circa contractus & commercia rerum, tum ne quid indecori circa bonos mores fiat. Suidæ ἀγορανόμοι sunt*

in Acharn.
p. 29.

ὁ λογισμῶν.

orat. 21. con-
tra frumen-
tar.

Captiv. orat. 4.
Sc. 2. v. 43.

οἱ καὶ τὴν ἀγορὰν ὄντια διοικῶντες ἄρχοντες magistratus, qui res in foro venales administrant. Scholiastes Aristophanis, λογιστὰς eosdem vocari ait, quod interpretatur Franciscus Portus; qui res venales aestimant, & pretium earum statuunt, & ideo aestimatores appellantur, ut ratiocinatores, quod rerum rationes ineant. Quamquam aliud genus λογιστῶν siue ἐυθύνων Athenis fuit, de quibus Suidas ex Dinarcho & Andocide. Agoranomos autem omnibus rebus venalibus præpositos, excepto frumento quod σιτοφύλακες curabant, Lysias docet. Hesychio ἀγορανόμου est δίκης, ὃ ἐν τῇ ἀγορᾷ νέμων τὸ δίκαιον. Plautus agoranomos cum Ædilium munere comparat in illis:

— edictiones adilitias hic habet quidem:

Mirumque adeo est, ni hunc fecere sibi Ætoli agoranomum.

Non tantum igitur per magistratus ordinarios obuiam itur fraudibus, sed læsi etiam extra ordinem officio & arbitrio iudicis subleuantur. Si summatim dicendum est, pretii mensura inquiritur, & aestimatis rebus in commutatione æqualitas definito pretio statuitur vel à contrahentibus, vel à summa ciuili potestate. Contrahentes vel suo arbitrio consensuque rem conficiunt: vel arbitrio alieno aestimationem delegant, staturi eo, nisi à viri boni æquitate plurimum recesserit. Summa potestas vel lege definit rerum pretia; vel per magistratus & curatores æqualitatem in contractibus constituit; vel iudicio, quod deerratum est, corrigit. Neque aliud dicunt, qui aliter partiuntur.

Quicquid autem in hoc genere vel iustitiæ studio vel prudentiæ ope, publice priuatimque laboratur, eo potissimum fine stat, vt vera pretium iustum mensura metiantur, qui rerum commutationi consultum volunt. Quænam illa sit, quæritur. Sententia Aristotelis, quam ante tetigimus, indigentiam nobis forte commonstraret, hoc sensu: Quo magis aliqua re indigemus, eo maius ei pretium statuere debemus. Siue, vt clarius & rectius dicamus: Quo quis magis re aliqua indiget aut indigere se putat, eo liberalius metitur pretium eius rei, eo maiore iudicat pretio sibi eam rem comparandam. Crescit ergo & decrescit pretium pro maiore aut minore indigentia. Sed indigentia hæc recte explicanda est. Non enim idem est, quod vtilitas maxima aut necessaria in vita communi. Exemplis agendum est. Frumentis quidem vita communis indiget, vt vix vlla re magis. At nondum hæc est indigentia quæ pretium in vbe-

re pro-

re prouentu attollit: sed tum demum, quando penuria frumenti illis aut illi, pro rerum præsentium statu, reddit rem arduam; eisque persuadet, vt pro pauco frumento multam pecuniam reddant, id est pecuniam in tali comparatione in vilioribus habeant; quam alio tempore, cum non eadem premit indigentia, pretiosius æstimerent, & minore modo contra frumentum, exæquarent. Quod subtiliter exposuit *Michael Ephesius*. Potest accidere in bello, & extra bellum, vt ad perficienda cœpta opus habeas aliqua merce, quam velis comparare ab eo, qui nec abundat ea, & tua pecunia tantopere non eget, vt carere nequeat. certe maior illa indigentia tua coget te descendere ad conditiones venditoris, modumque pretii ex modo necessitatis definiet. Extremæ necessitatis exempla, quæ nostra vidit ætas, non attingam: in quibus non inhumanum minus fuit accipere quædam, quàm miserum offerre. Sunt interim multi necessitatis gradus, qui ad pariendam naturaliter querelam iniquæ æstimationis non valent.

De *indigentia* nescio an idem voluerint dicere, idem certe non dixerunt, qui fundamentum pretii maxime naturale posuerunt, *utilitatem rei & necessitatem*, siue aptitudinem ad exhibendum usum aliquem in vita communi. Utilitas enim siue usus rei necessarius citra illam adiunctionem, de qua dixi, non est indigentia Aristotelica. Vnde etiam si ista sumas, vt afferuntur, nihil minus verum est. Quicquid enim est, quo vita carere non potest, frumenta, vina, vellera, vestes, iuenci, sal, ferrum, non maiore veniunt pretio, ob usum quem habent maximum atque necessarium, sed vilioire pretio, quàm eorum pleraque, quæ minorem usum præstant, comparantur. Imo ad singularia Diuinæ Prouidentiaë humanis necessitatibus prospicientis munera hoc referendum est, quod pretio non magno, res omnium utilissimæ & maxime necessariae parantur. *Augustinus* quidem posuit illum pro suo cuiusque *usu æstimationis modum*: Sed ad mensuram pretii reperiendam parum dixit, quando inutilia cum utilibus comparauit, mures cum pane, pulices cum nummis; & quæstionem mutauit, in conferendis equi & serui, gemmæ & famulae pretiis, quæ non utilitatis ratione, quam ostendere decreuerat, sed ex alia causa discrepant. Nihil enim hic quæritur simpliciter, sed comparate. Non est tamen nulla utilitatis æstimatio in faciendo pretio. Pone duas domos in agro pa-

ribus

ribus exædificatas sumtibus, & cetera vix inæquales, nisi quod vna aduersus impetum & incursiones munita, altera contra vim parum tuta sit. Non dubitem, quin utilitas munitæ maius pretium mereri videatur apud emptorem non imperitum. Ita reddituum modus, id est, utilitas bonorum, ædificiorum, prædiorum, notam pretii constituit, siue metitur pretium: vt quo maiores sunt redditus, eo pluris esse credatur, quod æstimationi subiicitur. quod & Imperatores in subhastatione decreuerunt. Nam etsi ea quæ plus sumtuum quàm fructuum habent, aliter æstimationem subeant, nemo tamen negauerit, reddituum modum in pretio prædiorum metiendo rationem maxime naturalem suppeditare, reliqua plerumque opinionibus regi. Sed frequentius accidit, vt nequeamus dicere: hæc res utilior est, ergo etiam maiore pretio venditur. Quare Seneca, obiicienti, *Quædam pluris sunt quam veneunt*, respondet: *etiamsi pluris ista sunt, non tamen vllum istic tuum munus est, vt non ex usu effectiue, sed ex consuetudine & annona æstimetur.*

Monet hic ipse locus Seneca, vt de natura quoque rei cuiusque aliquid dicamus. Nam & hæc videatur merito & iure, definiendo pretio adhiberi. Plinius certe auro pretium ex naturali nobilitate petit, quia rerum vni nil igne deperit, turo etiam in incendiis rogisque durante materia, quinimo quo sæpius arsit, proficit ad bonitatem; deinde quàm minimum usu deteritur, cum argento, ære, plumbo linea producantur, manusque sordescant decidua materia: tertio, nec aliud laxius dilatatur aut numerosius diuiditur, vtpote cuius vncia in septingenas & quinquagenas pluresque bractæas, quaternum vtrouque digitorum spargantur: quarto, non rubigo vlla, non ærugo, non aliud ex ipso quod consumat bonitatem minuatue pondus: quinta pretii maioris causa est, contra salis & aceti succos, domitores rerum, constantia: sexto, netur & textur lanæ modo, & sine lanæ. Quæ omnia sunt ex naturali bonitate petita pretia. quæ quo est perfectior, eo etiam pretiosius censetur aurum, sicut ex probatione ad obrussam, & ex auro fiscali in massis obryzæ inferendo apparet. neque aliud magis spectasse videntur, qui proportionem auri ad argentum primo quæsiuerunt. In ære quoque naturalis nobilitas ab ea distinguitur, que artificio constat. Et in metallis plura huius generis occurrunt. In vniuersum tamen æstimantibus vere dixisse videbitur Seneca: *res plerumque venire non suo, sed emtoris pretio.*

Et

l
d
e
v
end.
si quos 16 C.
e rescind.

de benefic. 6.
15.

Hist. nat. lib.
33, 3.

Gronou. de
Sestert. lib. 4.
e. 14.

Plin. 34, 3.

6. de benef.

Et quamquam *Feldenus*, indigentiam unicam esse mensuram pretii in commutandis rebus statuatur, neque incommode explicet, quando definit indigentiam, quod sit necessitas quaedam obtinendi medii, quod abest, ad consequendum finem; ad quem alii recte iudicantes de bono, alii speciem boni pro re amplectentes contendunt: vix tamen à communi & magis usitata loquendi consuetudine recedendum putauerim, quo minus Grotium audiamus, qui non unicam hanc mensuram statuit, sed plura, quæ ab æstimantibus rei pretium spectantur, enumerat. de I. B. 2, 12, 14.

Præcipuum in iis haud dubie est *communis opinio & consuetudo*, de rei pretio. Quam & iura ciuilia in dubio sequi iubent: prout temporibus & locis variat. Quoniam enim communi quasi iudicio multitudinis ista probantur, nemo iustam conquerendi causam habet in eo, quod omnibus aut plerisque videtur saltem ad tempus & cum aliqua latitudine placuisse. *Plinius* multarum rerum usitata & certa pretia passim consignauit, memorabili tamen cautione adiecta *sine libri xxxiii: Pretia rerum, quæ usquam posuimus, non ignoramus alia in aliis locis esse, & omnibus pene annis mutari, prout nauigationes constiterint, aut ut quisque mercatus sit, aut aliquis preualens maniceps annonam flagellet, non oblitum, Demetrium à tota seplasia Neronis Principatu accusatum apud consules; poni tamen necessarium fuit, quæ plerumque erant Roma, ut exprimeretur autoritas rerum.* Est autem tanta in ipsa consuetudine definiendi pretia varietas, ut prodigio simile in malobathro, & oleo inde expresso referat idem *Plinius à singulis ad trecentas libras, oleum in 60 libras peruenisse.* l. 62 & 63 ad l. Falcid. l. 33 ad l. Aquil. l. 3 § 3 de ad. emt. l. 8 c. de res. vend. lib. 12 cap. 26.

Variandi autem pretii, siue varie æstimandi plures solent esse causæ, nunc iustæ prorsum & necessariae, nunc probabiles: est & ubi iniquæ, parum probabiles, fictæ. Iustissima causa est ex negotiationis ratione, pluribus paucioribusue impendiis constantis. Qui enim in re importanda plus damni fecit aut sumtuum, haud immerito carius vendere poterit, quàm ubi minore impensarem geri contigerit. Potest imo euenire, ut præmiis vltro inuitandi sint, qui istas difficultates superare velint. Hinc *Claudius*, Princeps parum sane sapiens, sed alieno, & temporis præsertim ingenio eruditus, negotiationibus certa lucra proposuit suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset; & naues mercatura causa fabricantibus magna comoda constituit. Sumtibus proxima sunt pericula, discrimina, labo-

res, augendo pretio. Quæ æstimatio vix vnquam equidem in ciuili commercio ad liquidum deducitur. Quod tu pretium ponis, inquit Seneca, traicienti maria, & per medios fluctus, cum è terra conspectu recessit, certam secanti viam, & prospicienti futuras tempestates, & securis omnibus iubenti subito vela stringi, armamenta demitti, paratos ad incursum procellæ, & repentinum impetum stare? huic tamen tantæ rei premium vecturæ (naulum) persoluit. Adde plura huius generis, quæ sequuntur. Habent ista in tantum rationem, in quantum, vsum: si sint res, quibus carere vita hominum commode nequit. Sed quis huc comparet luxuriosorum iudicia? quando ex tota rerum natura damnosissimum mare est, tot modis, tot mensis, tot piscium saporibus; quibus pretia capientium periculo sunt. Sed parum est, nisi qui vescimur periculis, etiam vestiamur: adeo per totum corpus, anima hominis quæsita maxime placent. Luxuriosi, vt cœpi dicere, primam labem contraxerunt, tanti eas res taxando, quibus abstinere poterat. nec mirum est, pauperes & diurno victu intentos accepisse conditionem primo necessitatis depellendæ; subinde quæstu inualescente, & ipsos, quo maiore periculo viderentur parare magno vendenda, fabulis confictis & commentis auxisse rerum pretia.

Plin. hist. nat.
9.34.
Id 9.35.

Plin. hist.
nat. 12.19.

cap. 81. & s.

o. 82.

a. 83.

In frumento æstimato, proponit exemplum Cicero Verrina tertia, quatenus ex difficultate vecturæ pretium intendi frumento possit & debeat. Licebat magistratibus in prouinciis ex S.C. & legibus in vsus suos (in cellam) frumentum accipere si vellent, aut pro frumento pretium: quæ æstimatio dicebatur: in qua re auarissimi quique infinitam pecuniam contrahebant, iniquum pretium sociis imperando. Quæ Asconii Pediani verba sunt. Vtebantur tamen prætextu quodam & artificio, ne exitu & ratione defensionis auaritia careret. Instituerunt, vt habet Cicero, semper ad vltima ac difficilima loca ad portandum frumentum imperare, vt vecturæ difficultate, ad quam vellent æstimationem peruenirent. Ita si cui frumentum Philomelio Ephesum fuisset portandum, Video, quid inter annonam interesse soleat: video quot dierum via sit: video Philomeliensibus expedire, quanti Ephesi sit frumentum tantum dare potius in Phrygia, quam Ephesum portare, aut ad emendum frumentum Ephesum pecunias & legatos mittere. Hinc etiam pretium vnus rei in diuersis prouinciæ locis intenditur & remittitur, prout facilius, aut ægrius colitur ager, facilius aut difficilius adferuntur res venales, instruitur forum. Quæ res ipsa ad qua-

quæstum æstimationis opportuna fuit magistratibus, ibi frumentum accipere æstimatum volentibus, vbi erat carissimum. Valere ista ratio poterat *in Asia*, vt ostendit amplius Cicero, *in Hispania*, *in* *in* *provinciis*, *in* *quibus vnum pretium frumento esse non solet*. At in Sicilia, pari ad comparandum & portandum laboris & operis facultate; nulla huius æstimationis ratio iniri, nullus coactionis modus excogitari poterat.

Plurimum potest etiam in augendo minuendoque pretio, siue in metiendo pretio, *copia & inopia rerum*. Quod exemplo frugum & annonæ ostendit Plinius. Et Cicero, *copiam frumenti, & annonæ* lib. 18. cap. 4. orat. pro dom. 6.7. *vililitatem*, vt eodem pertinentia velut *ἐπιτηντικῶς* coniungit. Hinc consilia eorum, qui rempublicam administrant, vt magna copia inferantur, aut venum exponantur, forum denique omni abundantia rerum ad vitam vtilium exuberet. Quibus plurimum aduersantur cupiditates priuatorum in monopolia intentæ, quæ efficiunt, vt pretia haud raro intendantur, etiamsi nulla rerum inopia subfit: quando scilicet

omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearii.

Quorum improbitatem leges propterea coercere debent.

Pecunia quoque copia aut penuria plurimum valet in commutandis rerum pretiis. Vbi enim pecuniæ multum est, ibi pleraque carius venire videmus. In penuria pecuniæ, pretia rerum necessitas imminuit. Quamquam, si cum Michaële Ephesio velimus loqui, aut æstimationem aliter facere, abundantia pecuniæ vilis eius pretium facit, penuria carius. neque minus videtur dare, qui in penuria pecuniæ, dimidium pendit, quàm qui in copia eiusdem, totum. Id quod accipiendum est de copia & penuria pecuniæ in vniuersum in aliqua ciuitate, non de singulorum hominum copia aut inopia. Scilicet, quamquam pecunia, non tam facile vt res aliæ, quæ æstimantur, mutationem subeat, ideoque vt instrumentum commutationis placuerit: fit tamen interdum, vt pro copia aut raritate aliter atque aliter æstimetur. Ad Grotii locum, I. B. 2, 12, 17. vbi hoc notatur, *Grasvinckelius* non vane monet, magnam pecuniæ factam commutationem, ex quo superiore sæculo rex Hispaniarum ex Americanis insulis tantum auri argentique inuexerit. adeo, vt abundante per Europam Asiamque pecunia, pondus eius non simplici portione auctum sit. *Crescente*, inquit amplius, *pecunia in*

nia in quantitate, decreuit in pretio. Hinc est, quod pretia rerum aucta sunt, & per totam Europam quater tanti ematur, quanti prius: quadruplo creuerint pretia. Itaque illud indubium est, pretium pecuniae imminui, si ex fodinis plus auri & argenti hauriatur. Nisi quod lege publica pretium pecuniae à mutatione crebra vindicari potest & solet. Illud interim manet; quod in publica copia pecuniae homines carius fere emunt, in penuria, minuunt rebus pretium: ibi non sentientes, propter copiam; hic ægre se expedientes ob penuriam.

Multum etiam potest ad augendum pretium, *raritas rei* quam ab inopia seu paucitate & indigentia distinguimus: ut rarum sit, quod vel nemo alius, vel pauci habent, quomodo argumentum præstantiæ *Aristoteles* inde petit *Rhetoricum primo*, & *Interpres anonymus* exemplo τὸ λίθον τὸ πολυτιμότερον gemmæ singulariter pretiosæ ostendit. Sic *Cleopatra gerebat auribus cum maxime singulare illud, & vere naturæ vnicum opus*, duos vniones, quorum alterum aceto dissoluit, alter dissectus *Veneri* in Pantheo dicatus est, teste *Plinio*. Inæstimabilis illi quidem pretii censebantur ob raritatem. Et adhuc hodie margaritarii, in vnionibus magnæ taxationis, sciunt, quantum valeat, quod rarissime reperitur. Requiritur quædam huius generis, ab *Anselmo Boot*, in *libr. de gemmis & lapidibus*. Principum φιλοτέλειων istud studium, inter visenda monstrare res raritate notabiles. Quanti taxaretur ab illis numus *Othonis æreus* (nam aurei reperiuntur) si posset vndeunque erui? id quod desperarunt pridem peritiores, illosque, qui circumferuntur, pro genuinis non habendos sciuerunt. Apud *Plinium* legimus, corrupta moneta, artem denarii probandi inductam effecisse, ut ad raritatem redacto illo genere, *falsi denarii spectaretur exemplar, pluribusque veris denariis, adulterinus emeretur.*

Raritari propinqua est, & aliquando congruit *Ars*. Quondam *as confusum auro argentoque miscebatur: & tamen ars pretiosior erat.* inquit *Plinius*. Et: *Alibi ars, alibi materia est in pretio.* ut validius scilicet materia esset *manupretium*. Apud *Poëtam*, *diuini opus Alcimedontis* celebratur: & *Plinius* nomina artificum sæpe ut argumentum pretii aut pretiosi operis memorat: interdum & indicaturas addit. Nota & hodie res illis, qui signa & tabulas pictas aliaue opera emunt venduntque. In ipsa æstimatione artis faciendæ, primam & præcipuam rationem haberi par est. *perfectionis atque absolutionis,* quæ

hist. nat. lib. 9. c. 35.

Sueton. Aug. 72.

v. Chifflet. de Othonibus a. 72.

lib. 33. c. 9.

lib. 34. c. 2.

lib. 33. c. 1.

lib. 33. c. 11.

Eclog. 3.

v. lib. 33. c. 12.

& lib. 34. c. 7.

& 8. & de pi-

toribus pla-

Aug. lib. 35. c.

3 vsq. ad 13.

quæ ex profectu operum gradatim in maius euectorum intelligi-
tur. Sicut Parasii exemplo ostendit *Plinius*. Atque huius perfectio-
nis ipsa indicia & lineamenta in pretio sunt, quod in iis ipsa cogita-
tiones artificum spectantur, & manus, cum id agerent extincta, desideran-
tur. Accedit quod tempore & cura opus est, in artificiosis operibus
elaborandis: & quod gnari artis ingentem inde voluptatem ca-
piunt; denique quod fama & honor quidam in eos, qui opera insi-
gnia artificum amant ac possident, redundat.

Nam hæc opinio de rebus eximius decori & gloria futuris habenti,
aliquod etiam pretium facit augetue rebus. In quo genere enume-
rat *Aristoteles* τὰ δεινά, quæ ad splendorem quendam pertinent: id est, se-
cundum *Interpretem Anonymum*, κομψὰ καὶ ποικίλα ἔργα, opera singularis
elegantia & varietatis: sicut opus aliquod ex auro argenteo, magnitudi-
ne & pulcritudine præclarum; aut coloribus quidem pictum sed exactissi-
ma & insuperabili arte, qualia antiquorum quædam pictorum memoran-
tur; aut domus magna & multo splendore adornata. τιμὴ δὲ τὰ τοιαῦτα
ἔστι ἐχόντων. hæc enim, habentibus honori sunt.

Cupiditas porro rem habendi, augere pretium siue efficere po-
test, ut carius ematur vendaturque. Quo fit, ut nimis inhiantes mer-
cibus emtores, male fere emere cogantur. *Annæum Senecam*,
magnum illud inter Philosophos nomen, refert *Plinius*, tanto prædii
cuiusdam amore captum, ut non puderet inuiso alias & ostentaturo tra-
dere palmam eam (in melius scilicet euecti prædii) emtis magno pre-
tio vineis. Huc referri debet, si non habens animum vendendi,
emtoris cupiditati, cum conditione amplioris pretii obsequitur.
Competitorum in primis concertatio cupiditatem faciet manife-
stio-rem, & pretii intendendi occasionem venditori subministrabit.
Qua de re *Ciceronis* dictum celebratur, qui aiebat: prudentis & cauti
patrisfamilias esse, quod emere velit, emturum sese negare, propter compe-
titores emtionis. Consuetudo licitandi aduersus alterum, ad
fraudes etiam deducta est. de quibus *Ciceronis* illud in *Officiis*: Non
licitatorem venditor, nec qui contra se liceatur, emptor opponet. Cuius
generis multa hodie in auctionibus accidere solent. Ex diuerso,
si quis vrgetur vendere sua, decedet cupiditas emptori: adeo, ut gra-
tificari videatur, si bene emit. Optare equidem fas est in hoc ge-
nere emtores *Scauolas*, ex *Cicerone*: Q. enim *Scauola P. filius*, cum po-
tulasset, ut sibi fundus, cuius emtor erat, semel indicaretur, idque venditor

ita fecisset, dixit, se pluris aestimare: addidit centum millia. Sed ut id fiat, cum aliquis debito, aut sumtibus necessariis vrgentibus sua distrahit, ex moribus sæculi nulla spes est.

Temporis non simplex habetur ratio in aestimandis rebus: non tantum, prout variat pretia, sicut ante dictum est; vnde in aestimando pretio iusto, tempus contractus attendi solet: sed etiam, prout tempore res fit melior aut deterior. Quod fieri potest vel nulla accedente ope humana, sicut vina quædam meliora fiunt ætate, quædam non diu placere possunt, quæ ob id minoris fame, Plinius refert: vel industria hominum proficiente pretio. Sicut eodem auctore discimus, opera & cultura Acilii Stheneli vineas notæ vilitatis, intra octauum annum ad vix credibile miraculum perductas, vt cccc nummum adderentur pendente vindemia. Inprimis autem in repræsentata aut dilata solutione, tempus eo valet, vt minus soluisse videatur, qui tardius; plus qui citius soluit pretium. Certe melius plerumque emit, qui præsentem pecuniam, quàm qui in diem emit. Quare & in additione in diem, solutio maturior, non minus conditionis melioris aestimationem subit, quàm si pretio sit aliquid additum: & si dies longior soluendi pretii data fuerit, quæri solet, quantum ex vsura eius temporis capi potuerit, nec iniquæ existimantur vsuræ pretii. Quæ omnia naturali æquitati consentanea, etiam iuris ciuilibus placuerunt. Lex Wisigothorum: si emtor ad placitum tempus non exhibuerit pretii reliquam portionem, pro pretii parte quam debet, soluat vsuras: nisi hoc forte conuenerit, vt res emta venditori debeat reformari.

Casus fortuiti augere pretia non raro solent. Erant merces in cursu: venit tempestas, castigauit classem naufragio: aut in terra intercepti miles prædator. augentur rerum, pretia subita commutatione commerciorum. Cinnami dimidia parte auctum pretium memorat Plinius, incensis siluis, forte an ira aliorum, incertum. Aromatum pretia etiam hodie per easdem fortunæ vices, diminuentis augentisue, iactantur. Vide quæ Ioh. de Laet de exhausta vnionum captura in insulis Cubagua & Coche narrat. Quæ vel tempori vel copiæ inopiæue deputantur.

Concurrunt ex iis, quæ diximus, interdum aliqua, vt indigentia euentis & mercis rara copia. M. Seneca ponit exemplum: Non possum domum habere nisi hanc emerò. hanc occasionem videt venditor & premit.

l. 3. §. 3. de act. emt. l. 8. C. de resc. vend.

lib. 14. c. 7.

14. 4.

l. 8. §. 6. de in di. addict.

l. 15. §. 1. cod. l. 13. §. 20. de act. emt.

lib. 5. tit. 4. l. 5.

lib. 12. c. 19.

l. 18. c. 2. Ind. Occid.

Controv. IV. 26.

premit. neque sine ratione speciosa, quæ subicitur: an aliter inuenire non poteris? ergo tibi plus prestiti. Nimirum quanti quanti bene emitur quod necesse est, ut ait Cicero. Hic scilicet modus pretii est in voluntate venditoris eximia quadam ratione: sicut in monopoliis quoque apparet. *Ius Cinnami, inquit Plinius, à Gebanitarum rege solo proficiscitur. is edicto mercatu vendit.* Ad quem modum lignum *Brasilianum, quod maxima copia infertur Europæ, Regis Lusitaniæ quondam esse solebat, aut eorum qui à rege redimebant: memorante Io. de Laet.*

Epist. ad Attic. XII. 23.

lib. 12. c. 19.

Ind. Occid. lib. 15. c. 24.

Sed heu prodigiosa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Omnia scilicet, ingeniosa contra se luxuria redegit ad pretium. adeo nil potest illi placere, nisi carum. Comminiscitur semper aliquid, & præter rationem sollers est. Mensam, latifundii taxatione æstimat: pluris facit vnius arboris redditum annum, quam erat apud antiquos prædiorum. Quid rationem dico? iuuat ludere impendio, & lusus geminare varie. Nondum fatis dicit, qui illudere rebus pretiisque luxuriam dicit. ad monstra proficit & prodigia. C. Caesar, ut centies sestertio cœnaret vno die, omnium adiutus est ingenio. Neque ingeniosis illis luxuriæ magistris pretiosos faciebat cibos eximius sapor & aliqua faucium dulcedo, sed raritas & difficultas parandi. En exquisita ingenia cœnarum! quæ tibi Latinus Pacatus amplius describet. Quid enim per historias luxuriæ non Principalis modo, sed priuatorum in victu, in veste, in omni cultu, incedendo, chartæ illudemus? Legibus aduersus luxuriam, non iurgio contendendum est.

Plin. 33,

procem.

Senec. quest. nat. lib. 4. c.

13.

Plin. 33. 15.

Id. 17. 1.

Id. 9. 40.

Senec. consol. ad Helu. c. 9.

Ibid.

Plin. panegy. 49.

panegy. Theod. c. 14.

Enumerauimus hæcenus, quæ & quomodo æstimandis rebus adhiberi non sine ratione possunt solentue. Sed quàm pronum sit, mensuram pretii cauillari, eadem opera declaratum est. Cum præsertim in tali libertate iudicandi plurimum distet ratio considerantis à necessitate indigentis, seu voluptate cupientis; cum ista quod per se ipsum in rerum gradibus pendat, necessitas autem quid propter quid expetat cogitet; & ista quid verum luci mentis appareat, voluptas vero quid incursum corporis sensibus blandiatur, exquirat. Quomodo autem ad æqualitatis rationes reuocanda sint omnia & exigenda, mox constabit, cum de discrimine æqui iniquique pretii, & bonæ fidei in pretio metiendis præsidiiis plura adferentur.

Augustin. de C. D. XI. 16.

Locum autem de vero iusto æquoque, & iniquo pretio non parum impeditum facit libertas illa contrahentium, quæ & naturaliter

liter

QK TR 558

l. 71. D. de
contrah. emt.
de benefic. VI.
16.

de benef. VI.
38.

l. 8. C. de resc.
vend.

exp. 27. v. 2.

l. 2. C. de resc.
vend.
Obseru. XVI,
18. & XXIII,
32. Perez. ad l.
d. 5. 7.

liter videretur iis competere, in quantum reipublicæ ratio patitur, ut supra dictum est, & lege plerumque tribuitur. Quid interest, inquit Seneca, quanti sint, cum de pretio inter ementem & vendentem conuenerit? Deinde non venit illud suo pretio, sed tuo. Pluris est, inquis, quam venit. Sed plus venire non potuit: pretium autem cuiusque rei pro tempore est. Cum bene ista laudaueris, tanti sunt, quanto plus venire non possunt. præterea nihil venditori debet qui bene emit. Interea utriusque & venditoris & emtoris votum est vnum, lucrari: quod iterum Seneca ostendit. Et Imperatores emtionis atque venditionis hanc esse conditionem dicunt, ut emtor viliori compariendi, venditor cariore distrabendi votum gerentes, ad hunc contractum accedant, vixq; post multas contentiones, paulatim venditore de eo quod petierat detrahente, emtore autem huic quod obtulerat addente, ad certum consentiant pretium. In voto lucrandi facile potest inesse vitium. Verum est enim illud P. Syri:

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

Qua de re graue extat iudicium Syracida: Ἀνὰ μέσον ἀρμῶν λιθίνων παγίσει πάσα ἀλλοτρία, καὶ ἀνὰ μέσον ἀρεσκείας καὶ ἀπροσμοδῆς (σωτηρίσει) ἀμαρτία. Iustum ergo verumque pretium rei est, quod pro tempore locoque vulgo vsitatum & cum ratione receptum habetur, aut ex rei æstimatione vel uentu peculiari, viri boni ac prudentis iudicio e.g. Principis aut magistratus aut arbitri, definitur, ita ut neutra pars plus minusue habere, quoad eius fieri potest, videatur. Iniquum vero pretium dixeris, quod maiore minoreue mensura, quam conditio rei, loci, temporis postulat, taxatur, & eo tendit, ut alter plus æquo alter minus habeat. In qua re diiudicanda aliter Philosophi, aliter Iureconsulti incedunt, quod iam olim Cicero monuit: siue aliter naturalis æquitas, aliter leges huius aut illius ciuitatis, decernunt. Naturalis æquitas, quæ conscientiam Deo per se obligare idonea est, venditorem & emtorem siue partes contrahentes vna lege tenet, ne alter plus, quam iusti pretii ratio poscit, accipere, alter minus dare velit: & si in alterutram partem manifesto peccatum est, læso promiscue, id est, emtori non minus quam venditori succurrit. Quod munus summæ potestati, etiam si aliter lex civilis statuisset, semper integrum ac illibatum seruatur. Legum ciuiliū conditoribus maxima rei difficultas facile persuasit, ut ad euitandam litium multitudinem, ne calumnia in infinitum excederet, ut Seneca loquitur, cum præsertim animorum secreta in contrahentibus perspici nequeant, salua interim, ut semper, summi iudicis ope extraordinaria, non quamuis inæqualitatem, sed enormem læsionem, si nec dimidia pars veri pretii soluta esset, corrigerent. Quod non minus ad emtorem subleuandum, quam ad venditorem, pertinere (quamuis in contrarium disserat Cuiacius) humanius est credere. Certe apud M. Senecam loco supra laudato emtor petit subleuari non venditor. Sed hæc ex sequentibus clariora fient.

os(o)de

Von...

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

KODAK Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2000

Kodak
LICENSED PRODUCT

Blue 3/Color Black

Cyan

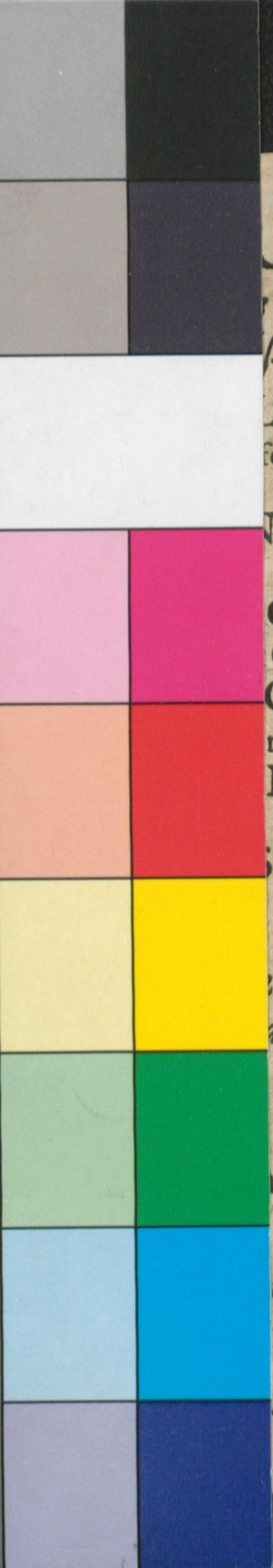
Green

Yellow

Red

Magenta

White

IS
*, Amplissimis atq;
 Simis,*
 LERO, SS. Theol. D.
 fessori P. h. t: Facultatis Philoso-
 RICO BOECLERO
 O SALTZMANNO
 Collegii Medici Aessori.
 CHEIDIO SS. Theol.
 nguarum P. P.
 NIGSMANNO Elo-
 TIO Log. & Met. P.P.
*ceptoribus & Fau-
 aximis*
, spes, obsequia
consecratq;
 damus Georgius Cademannus.

